

JUDr. JAN KNĚŽÍNEK, Ph.D.
MINISTR SPRAVEDLNOSTI ČR

Praha: 11. 1. 2019
Č.j. MSP-489/2018-OJD-SPZ/3
Počet listů: 3
Přílohy: 2

Nejvyšší soud ČR
Burešova 20
657 37 Brno

Obv. R.Z. - stížnost pro porušení zákona

Příloha:

1. Rehabilitační spis Vojenského obvodového soudu Olomouc sp. zn. 3 Rtv-262/90
2. Trestní spis Vojenského obvodového soudu Olomouc sp. zn. 1T-69/88

Podle § 266 odst. 1 trestního řádu podávám ve prospěch obviněného R.Z.,

stížnost pro porušení zákona

proti pravomocnému usnesení bývalého Vojenského obvodového soudu Olomouc ze dne 19. 2. 1991 sp. zn. 3 Rtv-262/90.

Rozsudkem bývalého Vojenského obvodového soudu Olomouc ze dne 9. 6. 1988 sp. zn. 1 T-69/88 byl R.Z. uznán vinným ze spáchání trestného činu nenastoupení služby v ozbrojených silách podle § 269 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákon“), neboť *dne 16. 3. 1988 do 10. hod. nenastoupil k výkonu vojenského cvičení u v.ú. 6165-Lipník nad Bečvou, jak mu ukládal povolávací rozkaz, v úmyslu vyhnout se trvale vojenské činné službě, přičemž tak neučinil ani do 24 hodin po uplynutí uvedené lhůty s poukazem na své náboženské přesvědčení, na odmítavém stanovisku výkonu vojenské služby setrval i u hlavního líčení. Za to mu byl uložen trest odnětí svobody na 18 měsíců nepodmíněně. Tento rozsudek nabyl právní moci dne 9. 6. 1988.*

Obv. R.Z. byl v předmětné trestní věci v době od 4. 5. 1988 ve vazbě, ze které byl dne 10. 6. 1988 převeden do výkonu uloženého trestu odnětí svobody. Dne 29. 10. 1988 byl R.Z. z

výkonu trestu propuštěn, neboť na základě usnesení Vojenského obvodového soudu v Olomouci ze dne 28. 10. 1988 sp. zn. 1 T 69/88, pravomocného dne 28. 10. 1988, byl účasten amnestie prezidenta republiky ze dne 27. 10. 1988 a zbytek trestu v trvání 1 roku a 7 dnů mu byl prominut.

Z protokolu o hlavním líčení ze dne 9. 6. 1988, resp. z protokolu o výsledku obviněného ze dne 4. 5. 1988 ve věci bývalého Vojenského obvodového soudu Olomouc sp. zn. 1 T-69/88 se podává, že obv. R.Z. na víru církve Svědků Jehovových přešel v r. 1985 až po vykonání základní vojenské služby. Jeho náboženské přesvědčení mu bránilo, aby znovu přijal zbraň a plnil vojenské povinnosti.

Obvinění R.Z. podáním ze dne 27. 12. 1990 nazvaným „Žádost o zahájení rehabilitačního řízení“ inicioval řízení o soudní rehabilitaci ve smyslu zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, účinného do 28. 2. 1991 (dále jen „zákon o soudní rehabilitaci“).

Usnesením bývalého Vojenského obvodového soudu Olomouc ze dne 19. 2. 1991 sp. zn. 3 Rtv-262/90 byl rozsudek bývalého Vojenského soudu Olomouc ze dne 9. 6. 1988 sp. zn. 1 T-69/88 podle § 14 odst. 1 písm. f) zákona o soudní rehabilitaci zrušen ve výroku o trestu a o způsobu jeho výkonu. Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí na zrušené rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změnám, k nimž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

Toto usnesení, které nabylo právní moci dne 19. 2. 1991, tedy dnem vyhlášení, bylo odůvodněno tím, že neexistuje žádný důvod pro změnu rozhodnutí o vině, protože znaky trestného činu podle § 269 odst. 1 trestního zákona svým jednáním tehdy R.Z. naplnil. Jako důvodný byl však shledán návrh obviněného, pokud jde o zrušení výroku o trestu. Původně uložený trest je totiž dle rehabilitujícího soudu ve světle změněných podmínek v naší společnosti nepochybně nepřiměřený. Společenská nebezpečnost činu je z dnešního pohledu celkem jiná, než se jevila soudu I. stupně. R.Z. tehdy neměl možnost z vlastní vůle legálně se vyhnout výkonu vojenského cvičení, ve kterém mu bránilo jeho svědomí a náboženské přesvědčení.

Následně pak bývalý Vojenský obvodový soud Olomouc rozhodl rozsudkem ze dne 19. 2. 1991 sp. zn. 3 Rtv-262/90, tak, že při nezměněném výroku o vině trestným činem nenastoupení služby v ozbrojených silách podle § 269 odst. trestního zákona z rozsudku Vojenského obvodového soudu Olomouc ze dne 9. 6. 1988 sp. zn. 1 T-69/88, který nabyl právní moci dne 9. 6. 1988, upustil podle § 24 odst. 1 písm. a) trestního zákona od potrestání obviněného.

V odůvodnění rozsudku pak soud nerozporuje trestněprávní charakter jednání obviněného, ale pouze zdůvodňuje nepatrný stupeň společenské nebezpečnosti trestného činu vzhledem k povaze deliktu a k osobní charakteristice obviněného.

Proti citovanému rozsudku bývalého Vojenského obvodového soudu Olomouc ze dne 19. 2. 1991 nebyl podán procesními stranami opravný prostředek, ten tak nabyl právní moci dnem vyhlášení.

Pravomocným usnesením bývalého Vojenského obvodového soudu Olomouc ze dne 19. 2. 1991 sp. zn. 3 Rtv-262/90 byl porušen zákon v ustanoveních § 1 odst. 1, 2 a § 14 odst. 1 zákona o soudní rehabilitaci ve vztahu k ustanovení § 269 odst. 1 trestního zákona.

Podle § 1 odst. 1 zákona o soudní rehabilitaci bylo účelem tohoto zákona zrušit odsuzující soudní rozhodnutí za činy, které v rozporu s principy demokratické společnosti respektující občanská a politická práva a svobody zaručené Ústavou a vyjádřené v mezinárodních dokumentech a mezinárodních právních normách, zákon označoval za trestné, umožnit rychlé přezkoumání případů osob takto protiprávně odsouzených v důsledku porušování zákonnosti na úseku trestního řízení, odstranit nepřiměřené tvrdosti v používání represe, zabezpečit neprávem odsouzeným osobám společenskou rehabilitaci a přiměřené hmotné odškodnění a umožnit ze zjištěných nezákonností vyvodit důsledky proti osobám, které platné zákony vědomě nebo hrubě porušovaly.

Podle § 1 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci činy, které směřovaly k uplatnění práv a svobod občanů zaručených ústavou a vyhlášených ve Všeobecné deklaraci lidských práv a v navazujících mezinárodních paktech o občanských a politických právech, byly československými trestními zákony prohlášeny za trestné v rozporu s mezinárodním právem a mezinárodnímu právu také odporovalo jejich trestní stíhání a trestání.

Podle § 14 odst. 1 písm. d) zákona o soudní rehabilitaci, zjistí-li soud v přezkumném řízení, že přezkoumávané rozhodnutí je vadné zejména proto, že skutek byl uznán trestným v rozporu s tehdy platným zákonem, zruší rozhodnutí zcela nebo v části, v níž je vadné.

Podle § 269 odst. 1 trestního zákona se trestného činu nenastoupení služby v ozbrojených silách dopustil ten, kdo na základě řádně mu doručeného povolávacího rozkazu nenastoupí službu v ozbrojených silách do 24 hodin po uplynutí lhůty stanovené v takovém povolávacím rozkaze, ač mu v tom nebránila žádná zákonem předpokládaná překážka.

Je nepochybné, že čin obviněného směřoval k uplatnění základního práva občana zaručeného mu Ústavou a ve Všeobecné deklaraci lidských práv a v dalších mezinárodních paktech zaručujících občanská a politická práva. Obviněný svým jednáním pouze uplatňoval právo na svobodu svědomí a náboženského přesvědčení. Ústava platná v r. 1988 sice odepřela svobodě svědomí charakter tzv. absolutního práva a svobodu vyznání zaručovala pouze formálně, když současně stanovila, že náboženská víra nebo přesvědčení nemůže být důvodem k tomu, aby občan odpíral plnit občanskou povinnost uloženou mu zákonem. Svoboda vyznání byla sice formálně zaručena, ovšem norma nižší právní síly, dle níž by občan takové ústavní právo mohl realizovat, vydána nebyla a ustanovení jiných právních norem (např. branný zákon) tuto svobodu prakticky likvidovala. V tomto směru je nutné dále poukázat na čl. 18 Všeobecné deklarace lidských práv, dále pak na čl. 8 odst. 3 písm. c) bod ii) a čl. 18 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (uveřejněn pod 120/1976 Sb.). Přitom nelze přehlédnout,

že posléze uvedený Mezinárodní pakt, který byl v době spáchání posuzovaného činu pro tehdejší ČSSR právně závazný, umožňuje podrobit náboženskou svobodu nebo víru jen takovým zákonným omezením, jež jsou nutná k ochraně veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo základních práv a svobod. Už vůbec tedy nelze přijmout takovou zákonnou úpravu, která by absolutně popřela tyto svobody. Pokud čl. 8 odst. 3 písm. c) bod ii) tohoto Paktu nevyklučuje existenci právní úpravy, neumožňující náhradní službu za službu vojenskou, tak na základě tohoto ustanovení nelze dovozovat možnost popření svobody náboženského přesvědčení cestou kriminalizace činu, kterým občan realizuje své právo na svobodu vyznání. Proto za situace, kdy zde nebyla alternativa k výkonu základní vojenské služby pro případ, že její výkon by vedl k popření náboženského přesvědčení občana (obviněný v době činu, na rozdíl od současně právní úpravy, neměl zákonnou možnost odmítnout výkon vojenské služby a zvolit alternativní službu), pak nebylo možno čin občana, kterým jen realizoval Ústavou a mezinárodními úmluvami zaručené svobody, pokládat za trestný čin (§ 1 odst. 1, 2 zákona o soudní rehabilitaci).

Bývalý Vojenský obvodový soud Olomouc v rámci rehabilitačního řízení konaného na návrh obv. R.Z. podle uvedených ustanovení nepostupoval důsledně. Byť konstatoval, že se R. Z. dopustil trestné činnosti ryze pro své náboženské přesvědčení, výrok o vině ponechal bez pozměnění a soudní rehabilitaci R.Z. pak omezil pouze na výrok o trestu.

Účel rehabilitačního řízení tak byl usnesením Vojenského obvodového soudu Olomouc ze dne 19. 2. 1991 sp. zn. 3 Rtv-262/90 naplněn toliko zdánlivě. Ke zrušení totiž došlo pouze ve výroku o trestu podle § 14 odst. 1 písm. f) zákona o soudní rehabilitaci tedy proto, že uložený trest byl ve zřejmém nepoměru ke stupni nebezpečnosti činu pro společnost. Soud naproti tomu nepostupoval podle § 14 odst. 1 písm. d) zákona o soudní rehabilitaci, tedy nezrušil napadený rozsudek proto, že skutek byl uznán trestným v rozporu s tehdy platným zákonem.

Ignorace ústavně zaručených práv ve vztahu k ustanovení § 1 odst. 1 zákona o soudní rehabilitaci, jehož účelem bylo zrušení odsuzujících soudních rozhodnutí za činy, které v rozporu s principy demokratické společnosti označoval zákon za trestné, vyplývá i z dalšího postupu rehabilitačního senátu bývalého Vojenského obvodového soudu Olomouc, jenž následně vydal rozsudek, kterým u obviněného R.Z. upustil od potrestání.

Účel rehabilitačního řízení nebyl v důsledku vadného postupu bývalého Vojenského obvodového soudu Olomouc naplněn. Tento soud náležitě nezvážil, že obviněný R.Z. svým jednáním toliko uplatnil právo na svobodu svědomí a náboženského přesvědčení. Pokud by tak učinil, shledal by, že skutek uvedený v obžalobě vojenského prokurátora, není a nebyl trestným činem pro absenci jeho imanentního znaku – protiprávnosti. Právo na svobodu svědomí přitom nelze zaměňovat se svobodou víry, ani se svobodou náboženskou, když zejména motiv jednání pod imperativem svědomí je v případě odmítání vojenské služby nutno považovat za určující. V tomto směru lze odkázat na nález Ústavního soudu ze dne 26. 3. 2003 sp. zn. Pl. ÚS 42/02, podle něhož výklad i sebestarších trestněprávních norem, je-li díky využitelnému procesnímu prostředku prováděný soudem dnes s důsledky pro posouzení trestního postihu osoby, tedy s důsledky zasahujícími do osobní sféry takové osoby, nemůže být proveden bez ohledu na dnes

platné konstitutivní hodnoty a principy demokratického právního státu tak, jak jsou vyjádřeny v ústavním pořádku České republiky. Jen takto omezeně, hodnotově diskontinuálně, lze chápat kontinuitu se „starým právem“, jehož aplikace (zákonost) je předmětem soudobého řízení o stížnosti pro porušení zákona. Svoboda svědomí se projevuje v rozhodnutích jednotlivce učiněných v určitých konkrétních situacích, tedy „tady a teď“, pocíťovaných jako hluboce prožitá povinnost. Strukturálním znakem svědomí je kromě souvztažnosti k normě a zároveň k situaci i osobní prožitek bezpodmínečné povinnosti. Svoboda svědomí přitom patří k tzv. základním právům absolutním, tj. takovým, která nelze omezit obyčejným zákonem. Tento charakter práva na svobodu svědomí nemůže změnit ani skutečnost, že Ústavy ČSSR z roku 1960 (č. 100/1960 Sb.) odepřela svobodě svědomí charakter tzv. absolutního práva, když tuto svobodu vůbec nezmiňuje. Tímto novým vymezením svobody svědomí byla přerušena kontinuita chápání svobody svědomí jakožto absolutního práva tak, jak ji chránila již Ústavní listina ČSR z roku 1920.

Na základě výše uvedených skutečností **n a v r h u j i**, aby Nejvyšší soud ČR:

- 1) Podle § 268 odst. 2 trestního řádu vyslovil, že pravomocným usnesením bývalého Vojenského obvodového soudu Olomouc ze dne 19. 2. 1991 sp. zn. 3 Rtv-262/90 byl v neprospěch obviněného R.Z. porušen zákon v ustanoveních § 1 odst. 1, 2 a § 14 odst. 1 zákona o soudní rehabilitaci ve vztahu k ustanovení § 269 odst. 1 trestního zákona,
- 2) podle § 269 odst. 2 trestního řádu usnesení bývalého Vojenského obvodového soudu Olomouc ze dne 19. 2. 1991 sp. zn. 3 Rtv-262/90 zrušil a dále zrušil i všechna rozhodnutí na toto usnesení obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, zejména též rozsudek bývalého Vojenského obvodového soudu Olomouc ze dne 19. 2. 1991 sp. zn. 3 Rtv-262/90, a
- 3) dále podle § 271 odst. 1 trestního řádu obviněného R. Z. pro skutek spočívající v tom, že *dne 16. 3. 1988 do 10. hod. nenastoupil k výkonu vojenského cvičení u v.ú. 6165-Lipník nad Bečvou, jak mu ukládal povolávací rozkaz, v úmyslu vyhnout se trvale vojenské činné službě, přičemž tak neučinil ani do 24 hodin po uplynutí uvedené lhůty s poukazem na své náboženské přesvědčení, na odmítavém stanovisku výkonu vojenské služby setrval i u hlavního líčení, v němž byl spatřován trestný čin nenastoupení služby v ozbrojených silách podle § 269 odst. 1 trestního zákona obžaloby podle § 226 písm. b) trestního řádu zprostil.*

Nejvyšší soud rozhodl pod sp. zn.: [7 Tz 5/2019](#)